

KARMA DİLLER

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Dil ve Türleri

Dil, insanların bilme ve bildirişme ihtiyaçlarını karşılayan bir araçtır. İnsan-varlık ilişkisinde dil bilgi aracı, insan-insan ilişkisinde ise bildirişme aracıdır (**Karaağaç, 2002: 9**). Dilin toplumsal ve kültürel yanı insan-insan ilişkileri, yani bildirişimi sağlama işleviyle ilgili olduğu için, dil daha çok bu boyutuyla bilinmekte ve tanımlanmaktadır. Dolayısıyla F. de Saussure de dili "bildirişimi sağlayan göstergeler dizgesi" olarak tanımlamıştır (**Saussure, 1998: 46**).

Dili "bir etkinlik" ya da bir "uygulayım" olarak tanımlayanlar, aynı zamanda, dilin statik, doğal bir tanımını yapmanın hayal olduğunu da söylerler (**Achard, 1993: 37**). Nitekim her etkinlik kendi bağlamında gerçekleşir ve her gerçekliğin kendine özgü bir bağlamı ve yapısal görünümü vardır. N. Chomsky ise derin yapıda aynı özelliklere sahip olan dillerin yüzey yapıda dönüştükleri ve değiştikleri kanaatinde (Chomsky, 2001: 173-236).

Nasıl tanımlanırsa tanımlansın bu tanımların hiçbiri dilin temel işlevinin bilme ve bildirişme olduğu gerçeğini değiştirmez. Tabii ki bilme ve bildirişme olayı da akıl ve bilinç ile doğrudan ilgili bir olgudur. Kişisel ve toplumsal olarak insanın varlığı ve varlığı algılama biçimiyle ilgili olduğunu düşündüğümüz dili, niteliklerine göre şöyle tasnif edebiliriz:

1- Doğal Diller:

Bunlara ana dilleri demek de mümkündür. Kendi doğal şartları içinde doğup gelişen bu dillerin, toplumun zihinsel ve sosyo-kültürel dünyası ile sıkı bir bağı vardır. Sesbirim, biçimbirim, sözcük ve cümle gibi dilin temel birimleri bakımından bu diller özgün özelliklere sahiptirler. Aynı zamanda bu diller bir toplumu millet haline getiren temel kültür değerlerinin de başında yer alırlar. Ortak (standart) diller, ortak dillere dayanan yazı dilleri, lehçe ve ağızlar bu dil alanı içinde bulunurlar. Ayrıca doğal dillerin çeşitli şekillerde karışması ile oluşan ve "karma dil" denilen diller de vardır. Bu dilleri biraz sonra daha geniş bir şekilde incelemeye çalışacağız.

2- Yapma Diller:

Bir ya da daha çok kişinin, çeşitli dil ya da dillerin söz varlığından ve kurallarından yararlanarak yaptıkları dillerdir. Bu tür diller, farklı dillerle konuşan insanların anlaşmazlık sorununu gidermek amacıyla yapılmışlardır. Bilinen ilk örneği Mehmet Muhiddin tarafından yapılan ve 1580 tarihli bir mecmuada özellikleri gösterilen Balibilen adındaki dildir. Daha sonra dünyada 500 dolayında yapma dil denemesi olduğu bilinmektedir. Volapük, İdo, Universal ve Occidental gibi örnekleri arasında en tanınmış Esperanto'dur.

3- Özel Diller:

Belli bir sosyal grup arasında oluştuğu için "**sosyolekt**" terimi ile ifade edilen bu dillere "grup dili" ya da "özel dil" denmektedir. Sosyolekt "birey üstü dil dizgesinin, bir dilbirliğinin üyelerinden bir grup tarafından karakteristik kullanılışı" (**Aksan, 1987: 87**) biçiminde tanımlanmaktadır.

Kimi meslek mensupları, sosyal ve siyasal gruplar ile yaş grupları arasında böyle diller oluşabilmektedir.

Bir gruba mensup kimselerin, kelimelerin yapı ya da anlamlarını değiştirerek oluşturdukları diller de vardır. Bunlara **jargon** diyoruz. Jargonlar da özel diller arasında yer alır. A. Caferoğlu'nun ilk defa tespit ettiği "Erkilet Çerçilerinin gizli dili" ya da "kuş dili" olarak bilinen ve çeşitli şekilleri olan anlaşma araçları jargon örnekleridir.

Argoyu da Özel diller arasında değerlendirmek mümkündür. Argo, çeşitli grupların kendi aralarında anlaşmayı sağlamak için ortak dilin kelimelerine farklı anlamlar yükleyerek oluşturdukları, sanatlı, nükteli bazen de kaba ve müstehcen dildir (**Aksan, 1987: 80-92**).

Dil İlişkileri

İnsanlar topluluklar halinde yaşarlar. Toplu halde yaşayan insanlar arasında bildirişim kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Nitekim, dil de insanın bu ihtiyacından doğmuştur. Aynı toplumun üyeleri arasında iletişim ve bildirişim nasıl bir ihtiyaç ve gereklilikse, topluluklar, milletler arası iletişim ve bildirişim de bir ihtiyaçtır. Tarihte aynı coğrafyayı paylaşan, iç içe ya da yan yana yaşayan topluluklar arasında, komşuluk, ticaret, turizm ve kültürel ilişkiler dolayısıyla dil ilişkileri de gerçekleşmiştir.

Günümüzde, çağdaş iletişim teknolojileri dolayısıyla, artık mesafe kavramı ortadan kalkmış, sadece yakın komşu ülkeler ve dilleri ile değil, dünyanın herhangi bir yerindeki diller ile de ilişkiler kurulabilmektedir.

Diller arası ilişkide her dil bir diğerinden çeşitli unsurlar alır veya verir. Bu alışverişin temelinde ise iki ana öge vardır: "**İhtiyaç/bilgi**" ve "**moda/özenti**". Bir dil diğer dillerden ihtiyacı dolayısıyla "bilgi alıntıları" yapabilir. Bilgi alıntıları alıcı dile yeni bir kavram getirirler. Bu yüzden de genellikle kalıcı olurlar ve girdikleri dilin söz varlığı içinde uzun süre yaşayabilirler. Moda ve özenti alıntıları ise, bir ihtiyaçtan kaynaklanmayan ve alıcı dilin kavram dünyasına fazla bir şey katmayan alıntılardır. Bu tür alıntılar uzun ömürlü olmazlar, genellikle kısa bir süre içinde kullanımdan düşer ve unutulurlar (**Karaağaç, 2002: 97-100**).

Diller arası ilişkide alıntının yönü, genellikle, üst kültürden alt kültüre, yönetenden yönetilene, merkezden taşraya, üretenden tüketene doğrudur. Bu esaslar içinde alıntıları kaynakları bakımından üç bölüme ayırmak mümkündür.

Ödünc Kelimeler: Daha çok aynı dil ailesi ya da aynı dilin çeşitli katmanları arasındaki iç alıntılardır. Bu tür alıntılarda alınan kelimeler ses, şekil ve anlam yönünden hiçbir değişikliğe uğramazlar. Dillerin beslendiği bu kaynaklar "dillerin hayat damarları" olarak değerlendirilir.

Melez Kelimeler: Bunlara dış alıntılar diyoruz. Alıntıların en yaygın biçimidir. Bu tür alıntılarda, alınan kelimelerin ses ve anlam yapılarında değişiklikler olur; genellikle alıcı dil onu kendi yapısına uydurur: narduban > merdiven, skala > iskele gibi.

Anlam Aktarması: Alıntılardaki yerleştirmenin "en uç noktasını oluşturan bu tür alıntılarda, kelimenin anlam yapısı alıcı dilin kendi unsurlarıyla karşılaşır. Cold war = soğuk savaş, le mur du son = ses duvarı, prendre du soup = çorba almak (**Karaağaç, 2002: 103-106**).

Karma Dil Nedir?

Ve Yehova "Bunların hepsi tek kavim" dedi. "Konuştukları dil aynı, giriştikleri işi yarıda bırakacağı benzemiyorlar. Gelin de toprağa inelim, dillerini ayıralım şunların. Birbirlerini anlayamaz olsunlar." dedi.

(Osmanlıca lisan-ı muhtelit, İng. mixed Language, Alm. mischsprache, Fr. Langue mixt)

Efsaneye göre, Hz. Adem'den Babil'e kadar insanlar, kusursuz olduğu kabul edilen bir tek dili biliyor ve kullanıyorlardı (Eco, 1995: 82-83). Günün birinde Tanrılık iddiasında bulunan Firavun göğe yükselen bir kule yaparak Tanrı'yı yakalamaya karar verir. Kule inşaatı devam ederken, Tanrı "Bunların dillerini karıştırıyım da birbirlerini anlamaz olsunlar; kendi aralarında kavgaya tutuşsunlar ve benimle uğraşmaktan vazgeçsinler" der. Tanrı dediğini yapar, dillerini karıştırır ve insanlar birbirini anlayamazlar; kendi aralarında kavgaya başlarlar ve böylece Tanrı ile uğraşmaktan da vazgeçerler.

Tevrat kaynaklı bu efsaneye göre dillerin karışması ve farklılaşması, dolayısıyla da çoğalması, bu olay ile başlamış ve bu tarihten sonra gelişmiştir.

Bu rivayetin gerçekliği konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ancak, günümüzde genellikle iki ya da daha çok dilin çeşitli tarihî, coğrafi, siyasî ve kültürel sebepler ile karışmasından meydana gelen bazı karma dillerin varlığını biliyoruz. "**Karma dil**", "**vernaküler**" ya da "**sınır dilleri**" denilen bu tür dillere, batılı araştırmacılar niteliğine ve gelişme düzeyine göre, "**Sabir**", "**Pidgin**" (Pidgin English) ya da "**Creol**" adını vermektedirler.

Türkiye'de yayımlanan bazı sözlüklerde de karma diller hakkında bilgiler verilmektedir:

Berke Vardar karma dilleri şöyle tanımlamaktadır: "Çeşitli dillerin karışmasından oluşmuş dil. Karma diller, yeterince gelişmemiş bir aşamada bulunan çeşitli toplulukların, ülkelerine gelen gelişmiş topluluklardan bireylerle daha kolay ilişki kurabilmek,, alış veriş yapabilmek vb. nedenlerle onların dillerinden büyük ölçüde öğe almaları sonucu oluşmuştur. Akdeniz yöresinde rastlanan Fransızca ve Provensça, İspanyolca ve Katalanca, İtalyanca ve Arapça karışımı Sabir (İspanyolca Saver bilmek'ten) dilleri tecimle ilgili olarak yaratılmış, sınırlı bir alana özgü, kısıtlı birleşim kuralları olan anlaşma araçlarıdır. Ana dili olarak kullanmazlar. Sabir terimi başka yörelerde rastlanan benzer anlaşma yöntemleri için de geçerlidir. Picin [İngilizce Pidgin ya da Pidgin English] İngilizce business (iş'ten) ise İngilizceyle Uzak Doğu dilleri (özellikle Çince) arasındaki ilişkilerin ürünüdür ve Sabir'den çok daha gelişmiş bir yapıyla sözlük içerir. Kreoller (Fransızca Creole, İspanyolca Criollo'dan) çeşitli toplumsal ve tarihsel nedenlerle ana dili düzeyine yükselmiş karma dillerdir. Haiti'de, Martinique'te, Guadeloupe'ta Fransız kreolleri, Jamaika'da İngiliz kreolü konuşulur. Portekiz, Hollanda kreolleri de vardır." (Vardar, 1998: 134-135)

Mehmet Hengirmen; "Çeşitli toplumsal etmenler sonucu iki veya daha fazla dilden alınan öğelerin ortak kullanımına dayanan, zamanla kendilerine özgü bir yapı kazanmış olan diller" (Hengirmen, 1999: 241) şeklinde; Ahmet Topaloğlu; "Genellikle medeniyet bakımından alt seviyede bulunan toplulukların, ilişki kurdukları üst seviyedeki milletlerin dilinden aldıkları türlü öğelerle meydana getirdikleri dil" (Topaloğlu, 1989: 96); Atakan Altınörs; "Kültürler arası etkileşim yoluyla, iki ya da daha fazla dilden alınan öğelerin ortak kullanımına dayanan ve zamanla kendine özgü bir yapı kazanmış olan dil" (Altınörs, 2000: 48); Zeynep Korkmaz ise "Çeşitli dillerin karışmasında oluşan dil; daha kolay anlaşabilmek amacıyla, aşağı bir uygarlık düzeyinde bulunan toplulukların ilişkide buldukları veya bir arada yaşadıkları üstün uygarlıktaki toplulukların dillerinden aldıkları

türlü öğelerle meydana getirdikleri karma dil. Akdeniz'deki Sabir, Çin sularındaki Pidgin English, Pasifik'teki Beach-la-Mar dilleri ve yerli Amerikan dillerinden Chinook dili ile karışmış İngilizceden oluşan Chinook İngilizcesi gibi. Bunlarda jargon (yapma

dil) ve Lingua franka (karma dil) nitelikleri vardır. (Korkmaz, 1992: 96) şeklinde tanımlamakta ve açıklamaktadır.

Karma Dillerin Oluşum Süreci

Özellikle "melez kelimeler" ve "anlam aktarması" başlıkları ile belirttiğimiz alıntılar, sayı ve kullanım sıklığı bakımından ileri bir düzeyde olursa, dilin yapısı, mantığı bozulmakta ve söz konusu dil yavaş yavaş değişmektedir. Bu değişim bazı hallerde milli dili bütünüyle yok edebilmektedir. Nitekim A. Millet "Psikologie du Langue" adlı eserinde geri kalmış milletlerin önce iki dilli olduklarını, daha sonra da dillerini kaybettiklerini yazar.

Joseph Vendryes "Conferences de Institut de Linguistique de Universite de Paris" eserinin 1933'te çıkan "La Mort de Langues" (Dillerin Ölümü) adlı konferansında dillerin ölüm sebeplerini şöyle açıklamaktadır:

1. Güçlü ve hakim bir dilin milli dili yavaş yavaş sömürmesi
2. Bozuk dilli yeni kuşaklar oluşurken özgün dili konuşan insanların ölüp gitmesi
3. Gramerinin unutulması dolayısıyla dil bünyesindeki bozulma
4. Faydalı bir yabancı dile aşırı ilgi gösterilmesi
5. Yeni bir yabancı dili öğrenen kuşakların ana dilini ihmal etmesi
6. Milli dil ile birlikte öğrenilen faydalı yabancı dil dolayısıyla çift dilli bir toplum haline gelmek ve zamanla faydalı yabancı dilin galip gelerek milli dili saf dışı bırakması
7. Başta dil olmak üzere milli kurumların taklitçilik yüzünden tahrif olması ve aydınların gafleti yüzünden ana dilini kaba, aşağılık bir halk ve köylü dili sayılması
8. Milli dilin edebiyattan ve edebi yetenekten yoksun kalması
9. Milli dil ile yabancı dilin rekabeti sırasında halkın milli dile sahip çıkmaması
10. Çeşitli sebeplerle dilin ses yapısının bozulması ve telaffuz bozuklukların ortaya çıkması
11. Yabancı ve yanlış türetmeler yüzünden milli dilin söz varlığı ve yapım sisteminin bozulması ve dilin tarihselliğinin tahrif edilmesi
12. Dilde hayata, çağa uyma ve hayatı ifade etme imkanının kalmaması
13. Konuşma dilinin yazı dili haline gelmesi
14. Ana dilin çöküşü, yok oluşu karşısında toplumun top yekun ilgisiz kalması.

Bu on dört maddede özetlenen sürecin sonunda, kutsanan, önemsenen faydalı görülen dil ya da diller karşısında işlevsiz kalan milli dil, Rene Balibar'ın ifade ettiği gibi, "kendisinin diğer dillerden farklı olduğunu gösteremez ve aralarındaki ilişkiyi tanımlayamaz" hale gelir (Achard, 1993: 49). Farklılığını gösteremeyen ve diğer dillerle ilişkisini tanımlayamayan diller ya bütünüyle yok olur ya da başka dillerle karışarak karma diller haline gelirler.

Tarihte varlığı bilinen ancak bugün yaşamayan onlarca kavim vardır. Bu kavimler topluca ve birdenbire yok olup gitmediler. Dilleri ve dolayısıyla kimlikleri değiştiği için başka isimlerle ve başka dilleri kullanarak yaşamaya devam ettiler. Yakın tarihimizde de dil değiştiren bir çok topluluk mevcuttur. Örneğin J. Deny "Les Langues du Mond" adlı eserinde Samoyetçe konuşan Kamassi taifesinin 1840'tan itibaren Türkçenin Kaça lehçesini, 1890'dan sonra da Rusça konuştuklarını ve yaklaşık seksen yıl içinde iki defa dil değiştirdiklerini belirtmektedir. Bulgar Türkleri, Slav Bulgarcasını benimsemiş ve kendi dillerini tamamen kaybetmişlerdir. Memluklar da artık tamamen Arapça konuş-

maktadırlar. Lars Johanson, Tofaca konuşan topluluğun iki yüzyıl önce Samoyetçe konuştuğunu yazmaktadır (Johanson, 2002: 34).

Karma diller, sadece Avrupa dilleri ile ilişkide bulunan toplumların dilleri arasında değil, dünyanın herhangi bir yöresinde, uygun şartlarda oluşabilmektedir. Genellikle karma diller, çok dilliliğin yaşandığı coğrafyalarda, ortak bir anlaşma aracı, "Lingua franka", geçer bölge dili olarak ortaya çıkarlar. Akdeniz'deki Sabir, Çin sularındaki Pidgin English, Pasifik'teki Beach-la-Mar, Amerika'daki Chinook İngilizcesi; New York'taki Porto Rikoluların kendi aralarında kullandıkları ve İngilizce ile İspanyolcanın karışımından meydana gelen dil, Kamerun'un Fransız ve İngiliz yönetimi altında kalan bölgelerinde oluşan Kreoller ve Malta adasında Arapça ile Latin dillerinin karışımından meydana gelen Maltaca gibi bir çok dil bu bağlamda söz konusu edilebilir. Yine Fransa ile Almanya arasındaki Alsace Lorraine yöresi ile Avusturya ile İtalya arasındaki Trentino Alto Adige yöresinde de karma diller kullanılmaktadır.

Pierre Achard, karma dillerin Sabir ve Pidginden daha ileri bir düzeyini temsil eden Kreollerin oluşum süreçlerini şöyle izah etmektedir:

"1. Aşama: Yabancı dille konuşan bir A grubu, bir B durumunda, kendi diliyle iletişim kurmayı dener. Bu değişimler düzenliyse, işlevselliği aza indirgenmiş bir dil ortaya çıkar. Söz dağarı fakir, biçimbilgisi ve sözdizimi basit olan bu dile, "Pidgin" veya "Sabir" adı verilir.

2. Aşama: A ve B arasındaki ilişkiler yoğunlaşırsa Pidgin karmaşıklaşır. Eğer A, birbirlerinden belki de uzak olan B1, B2, vb. gruplarla aynı biçimleri kullanırsa Pidgin iletişim dili haline gelir. Bu aşamadaki mantık, bu tür bir değişkene bir görünürlük kazandırır. Bu görünürlük 1. aşamada yoktur.

2. Tekrar Aşama: Daha önce iletişim dili durumunda olan A dili yayılımındaki önceliği kaybeder ve A sicili B ile birçok şekilde birleşerek A1, A2 gibi değişkenlerin doğmasını sağlar.

3. Aşama: Bir A değişkeni, bir B durumunda, C alt kümesinin "anadili" durumuna geçer. İşlevler bütünü oluşmasa da (çok dillilik savına göre) artık C olarak adlandırılabilir. A değişkeni bir "kreol" olacaktır. (Bu durumda 3. aşama bir dekreolleşme ya da doğuş aşaması olarak adlandırılabilir).

4. Aşama: Dil bütünlüğü içinde C, bir değişken olarak ele alınabilir. (A ile çift dillilik açısından ilişkisini sürdürse bile). Bu durumda C karmaşıklaşır ve Kreol konumundan çıkar.

Toplumsal olarak, 2. aşamadaki bir değişken Pidgin, 4. aşamadaki bir **değişken** de Kreol adını alır. Bilimsel sınıflandırmalar ve toplumsal sınıflandırmalar arasında bir sapma vardır" (Achard, 1993: 45-46)

Karma Dil Olarak Osmanlıca ve Kürtçe

Bizim coğrafyamızın en büyük karma dilleri "Klasik Osmanlıca", "Kürtçe" ve "Zazaca"dır.

Bilindiği gibi, yabancı yapısal öğeleri yoğun biçimde kopyalayan diller, genellikle tehlike altındadır. Bu dillerin başka dillerden kopyaladıkları yapısal öğeler, dilin gramer mantığını ve işlevini bozarak onu karma dil haline getirirler. Bu durum daha da ilerler ve dilin bir sosyal işlevi kalmazsa, o zaman dil bütünüyle ortadan kalkar ve yerini yeni ve farklı bir dile bırakır.

Türklerin İslamiyeti kabulü ile başlayan süreçte Arapça ve Farsçanın kutsanması, bilim, din, edebiyat ve devlet dili olarak daha çok bu dillerin tercih edilmesi ve

Türkçenin kaba, zayıf ve kötü bir köylü dili olarak görünmesi, Türkçede önemli bir sosyal işlev kaybı oluşmasına sebep olmuştur. Çok yoğun bir yapısal öge kopyalaması ile birlikte, bilgi alıntılarının yanında moda ve Özenti alıntılarıyla, sayı ve sıklık bakımından yabancı öğelerin belirleyici olması, Türkçenin kimliğini değiştirmiş ve karma bir dil haline gelmesine sebep olmuştur.

Osmanlıca:

Osmanlı devleti içinde kullanılan dili iki grup halinde değerlendirmek gerekir. Biri halkın kullandığı günlük ve edebi dildir. Bu dili Yunus Emre'de, Dede Korkut'ta, Pir Sultan Abdal'da, Dadaloğlu'nda; atasözlerinde, deyimlerde, masallarda, bilmecelelerde, ninnilerde, tekerlemelerde, türkülerde görmek mümkündür. Türkçenin kimlik ve varlık mekanları olan bu anonim ve ferdi halk edebiyatı mahsullerinde Türkçe bütün sadeliği ve güzelliğiyle korunmuştur.

İkincisi ise "klasik Osmanlıca" dediğimiz "edebi yazı dili"dir ki bu dil tam bir karma dil karakterindedir. Özellikle divan edebiyatında kullanılan bu dilden seçtiğimiz biri manzum, diğeri mensur iki örneği burada incelemek istiyorum

Manzum örnek:

Ey tab-ı hüsnün afet-i nîrûy-ı âfitâb
Haclet-pezîr-i reng-i rûhun rûy-ı âfitâb
Naili

"Ey güzelliğin, parlaklığın, güneşin ışığının gücünü yok eden sevgili! Senin yanağının rengi utançtan güneşin yüzünü kızartır."

Kelimelerin dillere göre dağılımı:

T(1)

Ey

Ar. (2)

hüsn

haclet

Far (8)

tâb

âfet

nîrûy

âfitâb

pezîr

renk

ruh

rûy

Tamlamalar:

tâb-ı hüsn (Far.+Ar. Kelimelerle Farsça tamlama)

âfet-i nîrûy-ı âfitâb (Farsça tamlama)

haclet-pezîr-i reng-i ruh (Ar.+Far.+Far.+Far. Kelimelerle Farsça tamlama)

ruy-ı âfitâb (Farsça tamlama)

Ekler

hüsnün (hüsn Arapça, "ün" eki Türkçe)

ruhun (ruh Farsça, "un" eki Türkçe)

Mensur örnek:

"Te'affün-i hevâ-yı şî'âb ve harâret-i rîk-i Batha'dan gül-i nev-bahâr-ı ömr-i nâzenîn olan etfâl-i nâz-perver ve hurd-sâli hevâ-zede-i sumûm-ı helâk olmaktan sakınırlardı". Veysi, Dürretü't-Tac

"Yolların (sokakların) havasının kokusundan ve Mekke'nin kumlarının sıcaklığının ömürleri nazlı ilkbahar gülü olan nazla beslenmiş çocuk ve gençlerini) öldürücü **zehir** gibi olan hava vurgunundan korurlardı".

Kelimelerin dillere göre dağılımı:

<u>T(3)</u>	<u>Ar. (8)</u>	<u>Far. (8)</u>
olan	te'affün	hevâ
olmaktan	şî'ab	rîk
sakınırlardı	harâret	güi
	Batha (Mekke)	nev-bahâr
	ömr	nâzenîn
	etfâl	nâz-perver
	sumûm	hurd-sâl
	helâk	hevâ-zede

Tamlamalar:

te'affün-i hevâ-yı şî'âb (Ar. + Far. + Ar. kelimelerle Farsça tamlama)
 harâret-i rîk-i Batha (Ar. + Far. + Ar. kelimelerle Farsça tamlama)
 gül-i nev-bahâr-ı Ömr-i nâzenîn (Far. + Far. + Ar. + Far. kelimelerle Farsça tamlama)
 etfâl-i nâz-perver (Ar. + Far. kelimelerle Farsça tamlama)
 hurd-sâl (Farsça)
 hevâ-zede-i sumûm-ı helâk olmak (Far. + Ar. + Ar. + T. kelimelerle Farsça tamlama)

Ekler

Batha'dan(Batha Arapça, "dan" eki Türkçe)
 olan (ol-an Türkçe)
 olmaktan (ol-mak+dan Türkçe)
 sakınırlardı (sakın-ur-lar-dı)

Görüldüğü gibi kelimeler, ekler, tamlamalar bakımından neredeyse bütünüyle, cümle mantığı bakımından da büyük oranda farklılaşmalar görülmektedir. Arapça, özellikle edebi eserlerde kelime seviyesinde yer alırken Farsça kelime, tamlama ve kısmen de cümle bakımından bu ortak yapıda yer almaktadır. Türkçe ise az sayıda kelime, ki bunların çoğu da yardımcı fiildir, biraz da ek olarak yer almaktadır. Tam bir karma dil ile karşı karşıyayız.

Kürtçe:

Yazı dili geleneği olmadığı için standartlaşmamış ve adeta Osmanlıca'nın halk ağızlarındaki kullanımını temsil eden bir karma dil görünümüne bürünmüştür. Kürtçe için de biri manzum, diğeri mensur iki örnek vermek istiyorum.

Manzum örnek:**Kürtçesi:**

Hendan bı ke hunçeya dehane
 Nâlan ke hezare dasitane
 (Mem u Zin, s. 228)

Farsçası:

handân be kun gonca-i dehân
 nâlân be kun hezâr dâsitân

Kelimelerin dillere göre dağılımı:**T****Ar.****Far. (7)**

hendan (handân)
 bı ke (be kun)
 hunçe (gonca)
 dehan (dehân)
 nalan
 hezar
 dasitan

Tamlamalar:

hunçeya dehane (gonca-i dehân, Farsça)
 hezare dasitane (hezar-ı dâsitân, Farsça)

Kürtçesi:

nam ü neseba hwe hun ayan kın
 sırra dile bo mera beyan km
 (Mem u Zin)

Farsçası:

nâm ü neseb-i hod tu ayan kun
 sırr-ı dil-e bo mera beyân kun

Kelimelerin dillere göre dağılımı:**T****Ar.****Far. (9)**

nam
 hwe (hod)
 eyan (ayan)
 kın (kun)
 sır
 me ra (ma ra)
 dil
 beyan

Tamlamalar:

nam ü neseba hwe (nâm ü neseb-i hod, Farsça)
sırta dile bo (sırr-ı dil-i bo, Farsça)

Mensur örnek:**Kürtçesi:**

Wi lı ser reki ne aw heye ne çamor, we erde hışkda korpiyek çekiriye.

Türkçesi:

Ne su ne çamur olan o yolun üstünde, o kuru yerde, bir köprü yapmış.

Farsçası:

Seri an rah ne ab hest ne gil u der cay-i huşk peli kerde.

Kelimelerin dillere göre dağılımı:**T(4)**

ne
çamor
korpi (köprü)
he (he, evet, var)

Ar. (1)

erd (arz)

Far. (7)

wi (u/vey)
ser
rek (reh ki)
kın (kun)
aw (ab)
hışk (huşk)
çekiriye(çe-kerden)

Tamlamalar:

erde hışkda (arz-ı huşk: Ar. + Far. kelimelerle Farsça tamlama)

Ekler:

hışkda (hışk Farsça (<huşk) kelime, "da" Türkçe ek) korpiyek (köprü (Türkçe)+yek (Farsça))

Görüldüğü gibi karma diller dünyanın her yanında meydana gelebilmektedirler. Uzun süreli kullanımları sonucunda kreol durumunu aşmış, kendine has kurallar geliştirerek edebiyat ve bilim dili haline de gelebilmektedirler. Ancak her halükarda bu diller ve bu dilleri konuşan topluluklar tek kökenli (homojen) değil, çok kökenli (heterojen) bir karaktere sahiptirler.

Osmanlıca ile Kürtçenin eş zamanlı ve benzer bir karışım ve oluşum süreci vardır. Osmanlıca daha çok yazı dili olarak, Kürtçe ise konuşma dili olarak kullanılmıştır. Arapça-Farsça ve Türkçe ile diğer bazı dillerin kesişme noktasında (sınır bölgelerinde), çok dilliliğin kaçınılmaz sonucu olarak, bir dil karışması meydana gelmiş ve Kürtçe bu coğrafyada bir geçer bölge dili (Lingua franca) haline gelmiştir. Devlet, bilim ve edebiyat dili olmadığı halde, bir çok topluluğun Kürtçeyi benimsemesi ve zamanla asıl dillerini terk etmesi, Kürtçenin basit kurallara dayanan ve kolay öğrenilen geçer bölge dili olmasıyla ilgilidir.

KAYNAKLAR

- ACHARD P. (1993). **Dilsel Toplumbilim** (Çev. Deniz Kırımsoy), İstanbul
- AKSAN D. (1987). **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim-I**, Ankara.
- ALTINÖRS A. (2000). **Dil Felsefesi Sözlüğü**, İstanbul.
- CHOMSKY N. (2001). **Dil ve Zihin**, Ankara.
- ECO U. (1995). **Avrupa Kültüründe Kusursuz Dil Arayışları** (Çev. Kemal Atakay), İstanbul.
- F. de SAUSSURE (1988). **Genel Dilbilim Dersleri** (Çev. Berke Vardar), İstanbul.
- HENGİRMEN M. (1999). **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara.
- JOHANSON L. (2002). **Türk Dili Haritası Uzerinde Keşifler** (Çev. Nurettin Demir-Emine Yılmaz), Ankara.
- KARAAĞAÇ G. (2002). **Dil, Tarih ve İnsan**, Ankara.
- KORKMAZ Z. (1992). **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara.
- OLENDER M. (1998). **Cennetin Dilleri** (Çev. Dost Kitabevi), Ankara.
- TOPALOĞLU A. (1989). **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul.
- VARDAR B. (1998). **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul.